

A cs. és kir. 4. lovas hadosztály harcai Jaroslawicenél 1914 augusztus hó 21-én.

A háború kitörése alkalmával a Visztula és Lemberg között három hadsereget vont össze az osztrák-magyar hadvezetőség, avégből, hogy a Bug és a Visztula között gyülekező két orosz hadseregére döntő csapást mérjen. A jobbszárny védelmére két hadtest és négy lovas hadosztály állt rendelkezésre, melyeknek az volt a feladata, hogy az ellenséget a Szeretnél tartóztassa fel.¹ Augusztus 20-án a 11. hadtest parancsnoksága arra a hírre, hogy nagyobb ellenséges erők Zalozcenél az említett folyón átkeltek és Zborow felé nyomulnak előre, a következő parancsot adta: Erős ellenséges vegyes különítmény, nagyszámú lovasság és tüzérség Olejówon keresztül Zborowra nyomul előre. Járőreink a Zborow-Pluków-i vonalat körülbelül két km.-re közelítették meg. Brzezanyból a 11. gyaloghadosztály részei, Tarnopolból a 8. lovashadosztály, ma éjjel Zborowba fognak érkezni. A 4. lovas hadosztály korán reggel induljon Zborowra és férközzék az ellenség hátához. Távbeszélő összeköttetés (Tarnopol-Zborow-Pluków) kívánatos.

A 4. lovas hadosztály hadrendje ez volt:

- 15. dragonyos ezred,
  - 9. dragonyos ezred,
- 15. ulánus ezred,
  - 1. ulánus ezred,
  - 2. lovas üteg,
- 55. Landwehr gyalogezred két zászlóalja.

Feladata a háború kitörése alkalmával, több lovas hadosztállyal egyetemben, határbiztosítás volt, a Brody-tól nyugatra eső sávban. Arra a hírre, hogy Nv. Alexinieec-Zalozce tájáról egy orosz hadtest nyomul előre, a hadosztály Suchowolán (Brodytól dk.-re), Podkamienen. Pieniakin. Lukowiecen keresztül, Nuszcere vonult vissza, hogy az ellenség előnyomulását a Zborow-Zlocow-i vasútvonal ellen megakadályozza. Több gyalogzászlóalj, mely a hadosztály alá volt rendelve,

¹ 1. vázlat.

egy lovas század és egy üteg Brody-Radziwilow környékén maradt, nagyobb ellenséges erőkkel szemben.

Augusztus 20-án éjjel a hadosztály Nuszcen, a két beosztott zászlóalj Harbućowban volt elszállásolva.²

A hadtestparancsnokság fenti parancsa értelmében, a hadosztály augusztus 21-én 4 órakor kezdte meg Prepelnikin keresztül az előnyomulást, de a Wolkowcetől keletre eső † 419, 418 magaslatokon, hírek bevétele végett és azért, hogy előnyös stratégiai helyzetét, dél felé való eltolódással el ne rontsa, egyelőre beszüntette. A két Landwehr-zászlóalj parancsot kapott, hogy W. H. Obydráról Lopuszanyin keresztül Jamny † 416 magaslatra vonuljon. Ebben a helyzetben a hadosztályparancsnokság, mivel részben jelentések, részben személyes megfigyelések alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy az oroszok zöme már elérte Zborow környékét, elrendelte a menet folytatását Jaraslawice—Kudobince irányában.

Alig egy km.-re Kudobincetől, arra a hírré, hogy az ellenség derékhada még Olejow körül van, Zborow ellenség-től mentes és hogy a 11. gyalog hadosztály nem érte még el Zborowot, a hadosztályparancsnok megfordítja a hadosztályt és 9 óra tájban Jaraslawicetől délre, arccal Olejow felé, állítja fel.³ Ugyanekkor a két Landwehr-zászlóalj a Jamny († 416) magaslatot éri el, ahol meglepetésszerű és jól célzott ágyútűzbe kerül, parancsnokát elveszti és nagy veszteséget szenvedve, a † 410, 418 magaslaton és a lipniki erdőn keresztül, nagy rendtelenségben vonul vissza. A hadosztály tűzérsege azonnal akcióba kezd, mire az orosz lövegek az előbb említett helyzetben felállított hadosztályt fogják tűzbe.

Maxon tábornok szerint — és ezt Golovine orosz tábornok is megerősíti — kb. 50 löveg tüzelt orosz részről.

A vélemények az orosz tűzérség hatását illetőleg eltérőek. Golovine egy ulánus századparancsnokot szólaltat meg, aki azt állítja, hogy a 15. ulánus ezrednél pánik tört ki, mely az egész hadosztályra ráragadt. Zaremba altábornagy evvel szemben leírja, hogy az ellenséges ágyútűz kezdetén, Maxon őrnaggyal, a Jaraslawicetől délkeletre levő magaslaton, a lovas üteg egyik ágyújánál állt és onnan figyelte az ellenséget, amikor megfordulva észrevette, hogy az ulánus dandár elhagyja helyét. Maxon tábornok megállapítja, hogy a hadosztály nem özönlött vissza, hanem Jaraslawice felé, tehát nagyjában észak-északnyugati irányban tért ki, hogy a felesleges veszteséget elkerülje. Hogy eközben némi rendtelenség állt be, az egészen természetes.

² 2. vázlat.

³ 2. vázlat.

Zaremba tábornok, hogy csapatait az ágyútűzből kivonja, elhatározta, hogy a hadosztályt a Strypa-völgyben észak felé tolja el és hogy az ezredet a 418 Δ háromszögelési pont közelében levő magaslatok mögött állítja fel. A tüzérségnek azt parancsolta, hogy ütegenként szakítsa félbe a harcot. A hadosztály két oszlopban haladt: a 9. dragonyos ezred, tévedés folytán, parancs nélkül a Strypa nyugati partján, a 15. ulánus ezred, mögötte a 15. dragonyos ezred és kissé lemararva, balra lépcsőzve közelebb a folyóhoz az 1. ulánus ezred, a Strypa keleti partján menetelt.

Ebben a helyzetben érte a hadosztályt — Golovine szerint ezer-ezeröttszáz lépésről — a 10. orosz lovas-hadosztály rohama. Az oroszok zárt vonalban (kb. 18 lovas századdal), a balszárny mögött két századnyi tartalékkal támadtak.

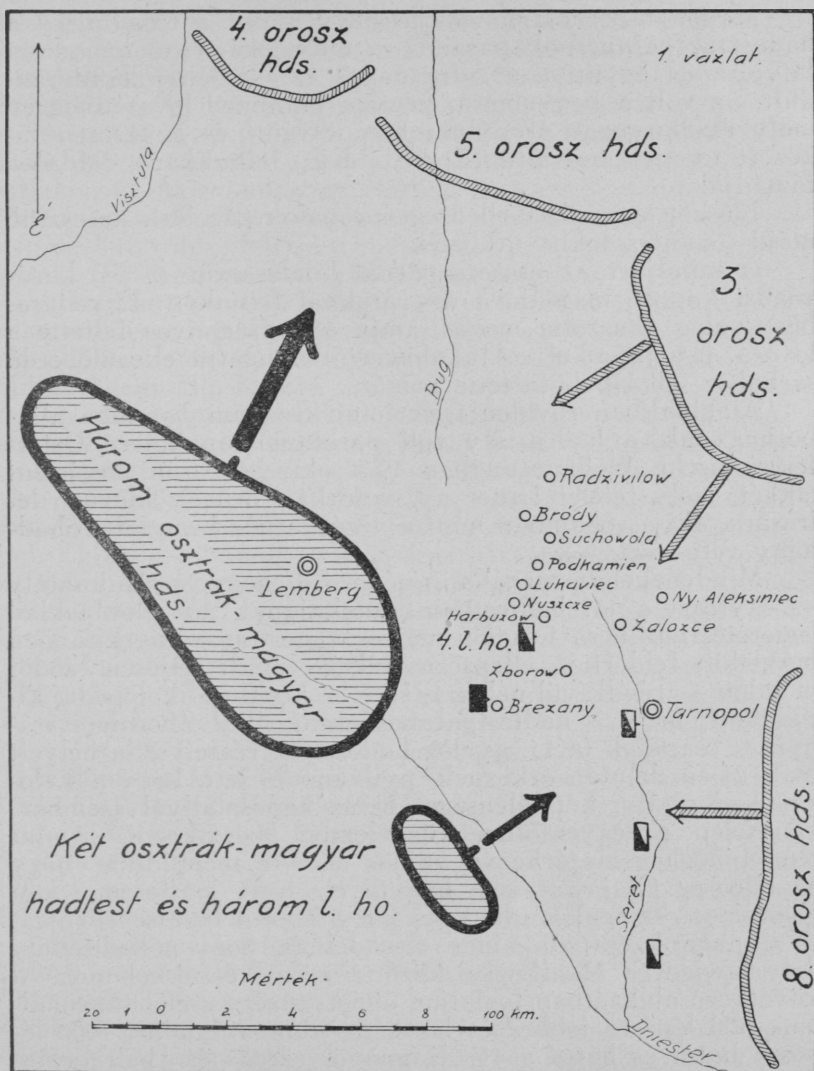
Amint Zaremba tábornok, aki a hadosztály jobb szárnyán lovagolt, a ϕ 410 magaslatról az ellenséget az erősen bevagdalt térszínen észrevette, a hozzá legközelebb eső 15. dragonyos ezredet habozás nélkül rohamra indította, majd személyesen állt a fejlődő századok élére. Az ezred a következő alakzatban támadott: három század az első vonalban, egy század a jobb szárny mögött, másfél század a balszárny mögött lépcsőzve (fél század ki volt különítve).⁴

Ugyanekkor a dragonyosok előtt haladó 15. ulánus ezred is észreveszi a rohamra fejlődött orosz lovasságot. Vidale őrnagy, bátor elhatározással, a két végszázadot, a dragonyosok balszárnyához csatlakozva, rohamra vezeti. Az ezred többi része, mivel Lipnik felől szintén erősebb ellenség közeledéséről érkezett jelentés, észak felé vágatott tovább, hogy ezekkel ütközzék meg, vagyis, hogy a hadosztály balszárnyát biztosítsa. Ezek a századok rohamra is fejlődtek, azonban erősebb ellenállásra nem bukkantak. A géppuskás század, egy fél lovasszázad oltalma alatt, a ϕ 419-re nyomult és erős oldalozó tűzzel árasztotta el az ellenséget.

Az oroszok a Vidale csoporttal szemben is zárt osztagokban hajtották végre a rohamot. Amennyire a leírásokból meg lehet állapítani, az összeütközés pillanatában mindkét fél erősen lassította az ütemet. Az oroszok sok helyen ügetésbe mentek át. Senki se tudja azonban pontosan, hogy az összeesapás után mi történt. Osztrák-magyar részről azt állítják, hogy mindkét fél hamarosan visszafordult. Ezt a körülményt az oroszok részéről, akik sokkal erősebbek voltak,⁵ csakis a dragonyosok oldaltámadásával lehet megmagyarázni. Golovine csak annyit mond, hogy az oroszok nem üldözték a visszavonuló osztrák-magyar lovasságot.

⁴ 3. vázlat.

⁵ 3 ezred, 2 ulánus századdal szemben.

A 9. dragonyos ezred és az 1. ulánus ezred nem vett részt a rohamban, mert kb. két kilométerre a csatától, parancsra várva vesztegelt.

A roham után a hadosztály csak ellenséges ágyútüztől üldözve, Koltownál gyülekezett, majd Sassowra vonult vissza.

Az események ezen rövid ismertetése után, különös figyelemmel a roham lefolyására, a bevezetésben említett szemtanukat kívánom megszólaltatni.

Maxon tábornok elmondja, hogy amint a trombitajel a hadosztályparancsnok parancsára elhangzott és ő a hadosztálytörzsszel együtt a 15. dragonyos ezred élén rohamra indult, az volt a benyomása, hogy a hatalmas lovas tömeget, mely északnyugati irányban hömpölygött és az erősen tagozott terepen hol eltűnedezett, hol felbukkant, oldalba támadják.

Először egy ritka ellenséges vonalon gázoltak keresztül, majd tömött scrokba ütköztek.⁶

Ő mindjárt az összecsapásnál lándzsaszúrást és kardvágást kapott, majd lova egy ároknál felbukott. Egy darabig gyalog vonszolta magát, amíg egy dragonyos feltette a lovára. Így jutott el a Hukalowcétól nyugatra elterülő erdő sarkához, ahol bekötöztette magát.

Alábbiakban röviden ismertetni kívánom Zarembo altábornagynak, a hadosztály volt parancsnokának, az Österreicherische Wehrzeitungban 1924 okt. hó 31-én megjelent cikkét, mely felelet Lauer ny. vezérkari őrnagy idevágó leírására, aki a rohamban mint a vezérkarhoz beosztott főhadnagy vett részt.

Mindenekelőtt megállapítja az író, hogy a hadosztály — egyrészt a 11. hadtestparancsnokságnak az előbbiekből ismeretes parancsa folytán, másrészt mert az addig kitűnően működött felderítés, ellenséges túlsúly miatt teljesen csődöt mondott — rendkívül nehéz helyzetbe került. Mikor pedig kitudódott, hogy a hadtestparancsnokság által Zborowra irányított csapatok (a 11. gyalog hadosztály részei) 20-a helyett csak 21-én délután érkeznek, nyilvánvaló lett, hogy a 4. lovas hadosztály, két ellenséges lovas hadosztállyal szemben, kénytelen az egyenlőtlen küzdelembe bocsátkozni. „Amint Kudobincehez megérkezve, sajnos elkésve megtudtam, hogy az ellenség Olejóvot nem hagyta el, hogy a Beremowkán ellenséges osztagok vannak és hogy Zborowban se ellenség, se a magunk csapata nincs, elrendeltem, hogy a hadosztály Jaroslawice és Manilowka között, arccal északkeletnek, a következő alakzatban foglaljon állást: tűzérség elől tűzvonalban, 500 lépésre jobbra és hátra az ulánus dandár, 1000 lépésre balra és hátra a 15. dragonyos ezred és balra előre Jaroslawice északkeleti szegélyén a 9. dragonyos ezred.

A meglepő ágyútűzre vonatkozólag, mely a hadosztályt ebben a helyzetben érte, alább ezeket mondja: „Maxon ezredes úrral a tűzérség közelében álltunk, amikor véletlenül hátra nézve megpillantottam a visszaözönlő ulánusokat. Rögtön lóra ültem és parancsőr-tisztjeim útján a következő pa-

⁶ Ezek a tömött sorok két tartalék század és az orosz hadtestparancsnok által az utolsó pillanatban oda irányított kozák szotnya voltak. Más tartaléka Keller grófnak nem volt.

rancsot adtam ki: a Landwehr-zászlóaljoknak: gyülekező Wolckowce keleti szegélyén, a lovas ezredeknek: gyülekező a 418. háromszögelési ponton, ahol a hadosztály ma reggel állt. A tüzérség ütegenként szüntesse meg a tüzelést.⁷

Szándékom az volt, hogy a hadosztályt az ellenséges tüzhatalás alól kivonom s egyúttal a Landwehr-zászlóaljokhoz csatlakozom. Még abban az esetben is, ha a hadosztály előzőleg nem szenved veszteségeket, a roham elrendelése képtelenség lett volna, felfelé a meredek lejtőn, ellenséges ágyútűzben, fölös erőben lévő ellenséggel szemben.“

A rohamra vonatkozólag a következőket írja: „A 15. dragonvos ezred jobb szárnyán álltam, a tüzérség 4 ágyúja még állásban volt, a többi éppen a dombra kapaszkodott. Jobbra tőlem állt Maxon ezredes, tovább jobbra gr. Huyn ezredes, dandárparancsnok, másik ezredére várakozva. Magam is türelmetlenül vártam a többi ezred érkezését. Ekkor jött a jelentés az ellenség előnyomulásáról. Majdnem ugyanekkor, kb. 700 lépésnyi távolságban, magam is megláttam az orosz lovasságot, miközben balról és előlről harcizaj hallatszott. Ebben a pillanatban a hosszas parancsolgatás csak rontott volna a helyzeten. Odaszóltam Maxon ezredesnek: „most rohamra megyünk“, s mindjárt a rohamjelet fúvattam. A derék 15. dragonyosezred rögtön átvette a jelet, hallottam, amint a századok többszörösen ismétlik. Ugyanekkor megindultam. A következő pillanatban a dübörögve felzárkózó dragonyosok már el is értek. Maxon ezredes egy lóhosszal elém került és így ő volt az első, aki az ellenség sorai közé betört.

Különösen ki kell emelnem Vidale őrnagy hősiességét, aki a 15. ulánus ezred két századát vezette rohamra és így a helyisikerhez nagy mértékben hozzájárult.

Amint a roham után a 15. dragonyos ezreddel együtt a Strypán keresztül visszalovagoltam, elrendeltem a gyülekezést Koltownál, Dworzyska környékén, amikor a szomszédban egy major hirtelen lángbaborult, újabb ágyútűzbe kerültünk.⁸ Nemsokára elértük Koltowot, ahová három ezred is hamarosan megérkezett.“

Majd, az 1. ulánus ezreddel kapcsolatban, a jaroslawicei helyzetben lejátszódott eseményekre tért ki.

„Az 1. ulánus ezred, a meglepetésszerűen érkező első lövedékek becsapódása alkalmával, lóról leszállva, a hadosztály jobb szárnyán állott. Az első srappelvek robbanásától a vezetőkllovak megvadultak, kiszakították magukat vezetőik kezéből, nekirohantak a 15. ulánus ezrednek és azt is magukkal rántották. Amint Ruiz tábornok (a másik dandárparancsnok) azért, hogy dandárát az ágyútűzből kivonja, elrendelte.

⁷ Lásd a 3. vázlatot.

⁸ Ez a russzofil lakosság jeladása volt.

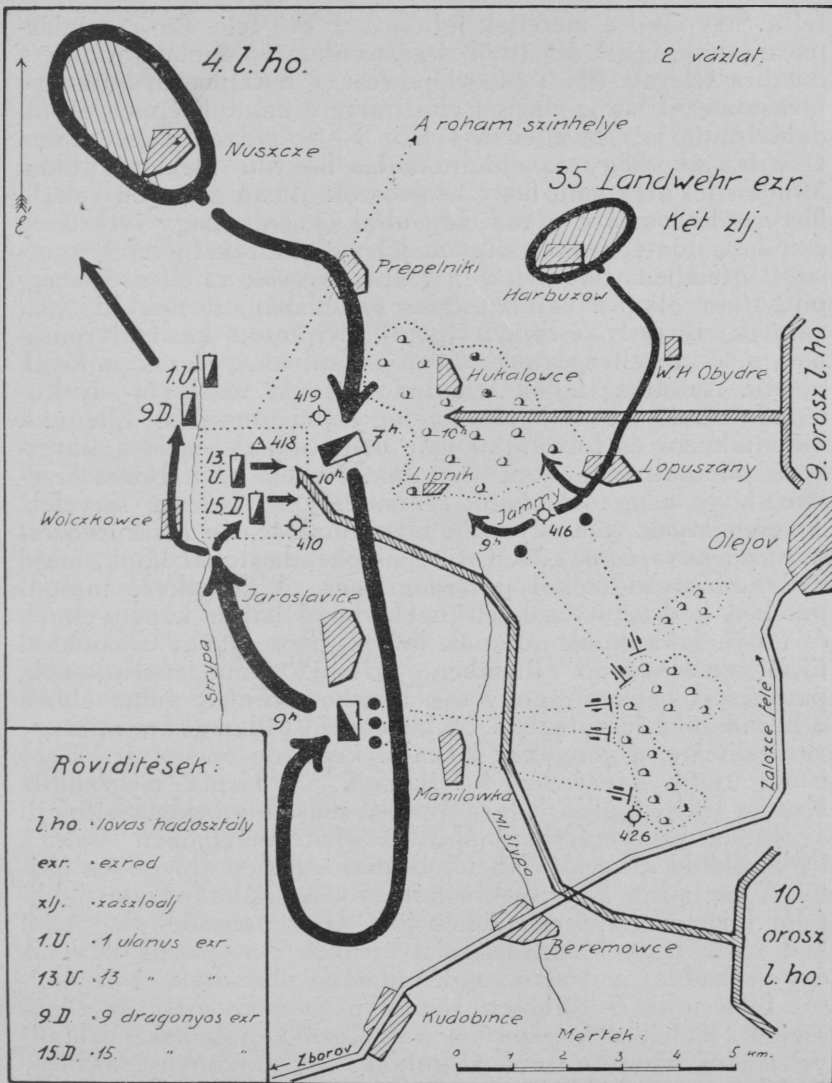
hogy az a domb mögé álljon, az egész tömeg vágtaiba ment át. Ez nem ejthetett csorbát az 1. ulánus ezred jóhírnevén, amely úgy a nagy háborúban, mint a szovjet elleni háborúban is, nagyon derekasan megállta helyét és a fiatal lengyel hadseregben most is fennáll.”

Zaremba tábornok után Lauer vezérkari őrnagyot szólaltatom meg, akinek cikkei bővelkednek színes, eleven leírásokban és már ezért is érdekesekek.

„9 óra 15 perc lehetett, amikor a Landwehr-zászlóaljkat a Lopuszanytól délnyugatra levő erdősaroktól a Jamny magaslat felé látom menetoszlopban közeledni. Ebben a percben jelenik meg az első négy srappelfelhő az égen. A zászlóaljakat ólomeső lepi el. A Beremovka felől állandóan dörög és villámlik. Úgy nézzük ezt a színjátékot, mintha bennünket nem is érdekelne. A gyalogság meglepése tökéletesen sikerült. Az emberek vad, pánikszerű futásban keresnek menedéket. Magunkban azt gondoljuk, hogy ez mégis csak hallatlan. A legközelebbi pillanatban azonban ránk irányul az ellenséges ágyúk torka. Különös, még eddig nem hallott suhogás a levegőben, négy csattanás, az első sortűz közvetlen az 1. ulánus ezred előtt vágódik be, amely a jobb szárnyon állott.

Még nem ocsudtam fel a csodálkozásból. Mindenki me-reven az ellenség felé fordulva áll, pedig onnan nem látszik semmi. Ezután a próbasortűz után rögtön gyorstűz következik. A tömegben felállított⁹ hadosztály, 5400 m.-re az ellenségtől, nagyszerű cél. Már az első lövedékek pontosan az 1. ulánus ezred sorai közé csapódnak be és egy pár embert és lovat leterítenek. Az események villámgyorsan váltakoznak, valami különös álomszerű állapotban vagyok és az a biztos érzésem, hogy nem történhetik bajom. Mért nem ad parancsot a hadosztályparancsnokság? Mért nem megyünk neki „vágtaiban” egyenest az ellenségnek, mint ahogy azt az osztrák-magyar lovasság 1866 óta tanulta? A Beremowka előtt egy nagyon széles mocsaras lapály húzódik: ez a Strypa második forrásfolyója, melyen lóval nem lehet keresztül-jutni. Nincsen kellemetlenebb érzés, mint lóháton ellenséges tűzben állni. Valaki vezénnyel: „Links aufschwenken! Schritt marsch!” Az ezred iparkodik az ellenséges tűzhatás alól a magaslat mögé húzódni. A lépésből ügetés, az ügetésből vágta lesz. Az ezred feldönti a többi ezredeket és a következő másodpercben az egész hadosztály visszaözönlik abba a mélyedésbe, amely Jaroslawicetől délnyugatra húzódik. Az embereket nem lehet sehogysen visszatartani, ordítózás és kiabá-

⁹ A „tömeg felállítását” Zaremba altábornagy határozottan meg-cáfolja.

Rövidítések:

- l. ho. lovashadosztály
 exr. ezred
 zlj. zászlóalj
 1.U. 1. ulanus exr.
 13.U. 13. " "
 9.D. 9. dragonyos exr.
 15.D. 15. " "

lás hiábavaló, hatalmas porfelhőbe burkolva száguldanak vissza. Az orosz tüzérség egyik sortüzet a másik után küldi bele ebbe a porfelhőbe. A golyók mint a jégeső, úgy röpködnek az ember füle körül."

Nagyon érdekesen és színesen írja le Lauer őrnagy a roham lefolyását, melyet kivonatossan közlök.

„A 15. dragonyos ezred fejlődött vonalban kapaszkodik

fel a Strypától a meredek lejtőn a $\frac{1}{2}$ 410 felé. Én a dandárparancsnoksággal együtt, balszárnnyukon lovagolok. Amint a dombra felérek, kb. 5—400 lépésre egy hatalmasan hullámzó lovas-tömeget látok magam előtt, amely nekünk éppen az oldalát mutatja. Az ellenség! Kb. 8—10 századra becsülöm. Úgy látszik, hogy az oldaltámadás nagyon meglepte őket. Minden jel arra vall, hogy az oroszok abban a hitben voltak, hogy a hadosztály a tüzérség által okozott nagy veszteség és pánik miatt, melyet nagyon jól meg tudtak figyelni, gyorsított ütemben vonul vissza. A dragonyosok az ellenség megpillantása alkalmával hatalmas ordításban törnek ki. „Itt vannak! Rajta! — rajta! Hurrá!” Kirántott karddal rotnak neki az ellenségnek, oly gyorsan, ahogy csak a lovak bírják. Amint az arcok felénk fordulnak, rózsaszín sáv különböztethető meg a barna és zöld színű tömegben. Ellenünk kibontakozni és felvonulni már nem tudnak, mert a következő pillanatban köztük vagyunk. Nekem az a biztos érzésem, hogy nem történhetik semmi bajom. Erősen figyelek. Az események villámgyorsan játszódnak le. Az összeütközést szörnű kavarodás követi. Csupa fehér hajtókát látok, majd a dandárparancsnokot pillantom meg. A következő másodpercben a dragonyosok eltűnnek, hogy barna köpenyeknek és tányérsapkáknak adjanak helyet. Szorosan az oroszokkal törekszem lovamat ütemben tartani. Dandárparancsnok, parancsörtisztek, dragonyosok mintha eltűntek volna ebben a barnászöld forgatagban. A következő pillanatban, mintegy varázsütésre, a gomolyag ritkulni kezd, de csak azért, hogy ismét újabb kavarodás keletkezzék. A láрма megszűnik. Mintha szellemjárás lenne. Az első másodpercekben elfelejti az ember fegyverét használni. A sűrű porfelhőben csak a legközelebbi alakokat lehet felismerni. Fehér dragonyos hajtókák és barna köpenyek villámgyorsan váltakoznak. Jobb felől hirtelen hatalmas lökés jön. Összepréselődünk. Attól kell félni, hogy kiemelnek a nyeregből. Az oroszok ugyanis egy századdal a dragonyosok oldalába támadtak. A legénység felocsudik és dühösen vagdalkozva megy neki az ellenségnek. Kaleidoszkopszerűen váltakoznak a képek. Valamivel odébb, ahogy a sorok ritkulnak, egy dragonyost, aki egy szakállas oroszot üldöz, egy másik orosz a lándzsájával nyársal fel; ez utóbbit egy másik dragonyos úgy fejbe vágja, hogy zsák módjára esik le lováról. Megint eltűnik minden a porfelhőben. Derék telivérem „Chaos” erősen belefekszik a számba. Egyszerre csak jobbról valaki nekem lovagol. „Chaos” majdnem elveszti a talajt a lába alól. Jobb térdem a ló sörényéig lódul, elvesztem a kengyelt. Csak fel ne bukjunk! Ilyen kavarodásban az embert biztosan agyongázolják, ha gyalogszerrel van. Valószínűleg egy dragonyos lovagolt ne-

kem. Ahogy jobbra nézek és ordítok „ne lovagolj nekem!”, egy orosz látok lova nyakára hajolva mellettem ellovagolni. Dühömben, amiért majdnem lerántottak a lóról, utána csapok egyet a kardommal. Karabélyát találom el. Az orosznak semmi baja sem történik, ellenben a karom csunyán megrándult. Kardomat hüvelyébe rejtem¹⁰ és kirántom Browningomat. Ahogy mindkét részről észbe kapunk, hogy a karabély és a pisztoly mégis csak megbízhatóbb szerszám, élénk lövöldözés kezdődik, melyben a magunk emberei tévedésből egymást is megsebesítik. Élénken emlékszem egy orosz tisztre, aki vergődő lova mellett állt és minden irányban lövöldözött. Mindjárt az összeütközésnél észrevettem, hogy egyes orosz lovasok, lovaikról leugorva, karabéllyal puffogatnak. A pisztoly jobb fegyvernek bizonyult a kardnál. Elég volt pl. egy szembejövő oroszra ráfogni, hogy az rögtön megforduljon és elmeneküljön. A rettenetes zúzavarban minden összekötetés, az együvé tartozás minden érzése megszűnt. Mindenki a saját bőréért küzd. A porfelhőben egyszerre csak meglátom a dandárparancsnokot gyalog. Odaszól hozzám, hogy a lovát kilőtték alóla. „15-ös dragonyosok, az ezredes úrnak nincs lova!” kiabáljuk az egyik parancsörtiszttel együtt. Már is odarugtat egy közlegény és akárcsak a gyakorlótéren, leugrik, felsegíti lovára Huyn grófot. A következő pillanatban megint egy orosz gomolyagba kerülünk. Ofenentartási ösztönből, hogy mentől hamarább kikerüljek ebből a forgatagból, kezemben félig öntudatlanul ismételten elsűl a pisztoly.

Hangtalanul esik le egy orosz a lováról. Egyszerre csak helyem lesz, egyúttal világosabb is. Amint a kavarodásból kikerülök, egyes lovasokat, majd sűrűbb csoportokat látok a porfelhőből kiválni és a Beremowka felé vágatni. Az ellenséggel összekeveredve üldözésbe csapunk át. Az egész lovastömög toronymagas porfelhőbe burkolva kezd az oroszok irányában visszaözoülni.

Megvertük őket!

Nem sokáig örülhettünk a sikernek. Az orosz tűzérség észreveszi, hogy valami nincs rendjén és kíméletlen gyors tüzet zúdit az összegabalyodott lovasokra, üldözőre és üldözöttre egyaránt. Jégeső módjára potyognak a srapszélilánkok. Automatikusan válik el egymástól ellenség és barát.

Hogy az a kép, melyet az olvasónak nyújtok, tisztább legyen, összegezve ismertetem a felek erőelosztását:

Osztrák-magyar részről 1 és fél ezred, orosz részről 5 ezred vett részt a rohamban, 8 löveg tüzelt 52 orosz löveggel

¹⁰ A tapasztalat azt mutatja, hogy még a nyugodtan vágató lovon sem olyan könnyű kardot rejteni, különösen, ha a hüvely a nyeregbe van erősítve. (A szerző.)

szemben. Ezenkívül a teljes 9. orosz lovashadosztály — amely Olejowról Lipnik felé nyomult előre — érintetlen maradt. Itt említem meg, hogy ez az ellenséges hadosztály volt az oka annak, hogy a hadosztályparancsnok nem vitte harcba a roham lefolyása után még rendelkezésére álló 1. ulánus és 9. dragonyos ezredet és hogy a visszavonulást elrendelte.

Hozzájárult ehhez az elhatározáshoz az a körülmény is, hogy sem a 11. hadosztály részei, sem pedig a 8. lovashadosztály, melyekkel a 4. lovashadosztály együttműködésre volt utalva, nem érkeztek meg idejében. Összeköttetés nem volt velük. Tudnivaló, hogy a hadosztály korábban azt a parancsot kapta, hogy túlnyomó erővel ne szálljon harcba, hanem Krasnera¹¹ vonuljon vissza.

Érdekes megfontolásokra ad alkalmat a hadosztályparancsnok azon elhatározása, amely szerint Kudobincehez megérkezve arra a híre, hogy Zborowon ellenség nincs, megfordítja a hadosztályt és azt további hírek bevétele végéig Jaroslawice-nél állítja fel. Felmerül az a kérdés, hogy miért nem támad szemben egyenesen keletnek, vagy miért nem vezeti a hadosztályt mindjárt a ☉ 418 és 410 mögé? Ha a terepet a részletes térképen megnézzük, feltűnik az a meredek és teljesen belátott domboldal, mely a Strypához¹² Monilowka és Beremowce között le és onnan a beremowkai erdőhöz felvezet. Ez a terep nagy előnyt biztosíthatott az erdő leple mögött felvonuló, amúgyis túlsúlyban levő ellenségnek, ami végzetes következményekkel járhatott volna. A legnagyobb bajt természetesen a felderítés majdnem teljes megbénulása okozta. Félő volt ugyanis, hogy a 9. orosz lovashadosztály, melyet a parancsnokság Olejow környékén sejtett, a hadosztály hátába kerül. Nyomós ok lehetett még az a fölényes ágyútűz, amely már ekkor mindjobban érezhetővé vált és elsősorban a gyalogságnál okozott érzékeny veszteséget.

Felmerülhet még az a kérdés, hogy nem lett volna-e célszerűbb, ha a meglepő ellenséges ágyútűz után a hadosztály a Strypa túlsó oldalán menetel?

Kétségtelen, hogy a Strypa mocsaras partjaival nem megvetendő biztonságot nyújt, egy keletről előnyomuló ellenséggel szemben, de egyúttal kerékkötője, megbénítója minden támadó fellépésnek. Maxon tábornok szerint, ennek a mozdulatnak végrehajtása egyértelmű lett volna a visszavonulással. A bátrabb, gerincesebb elhatározás az, amit a hadosztály parancsnokság választott; a másik óvatosabb.

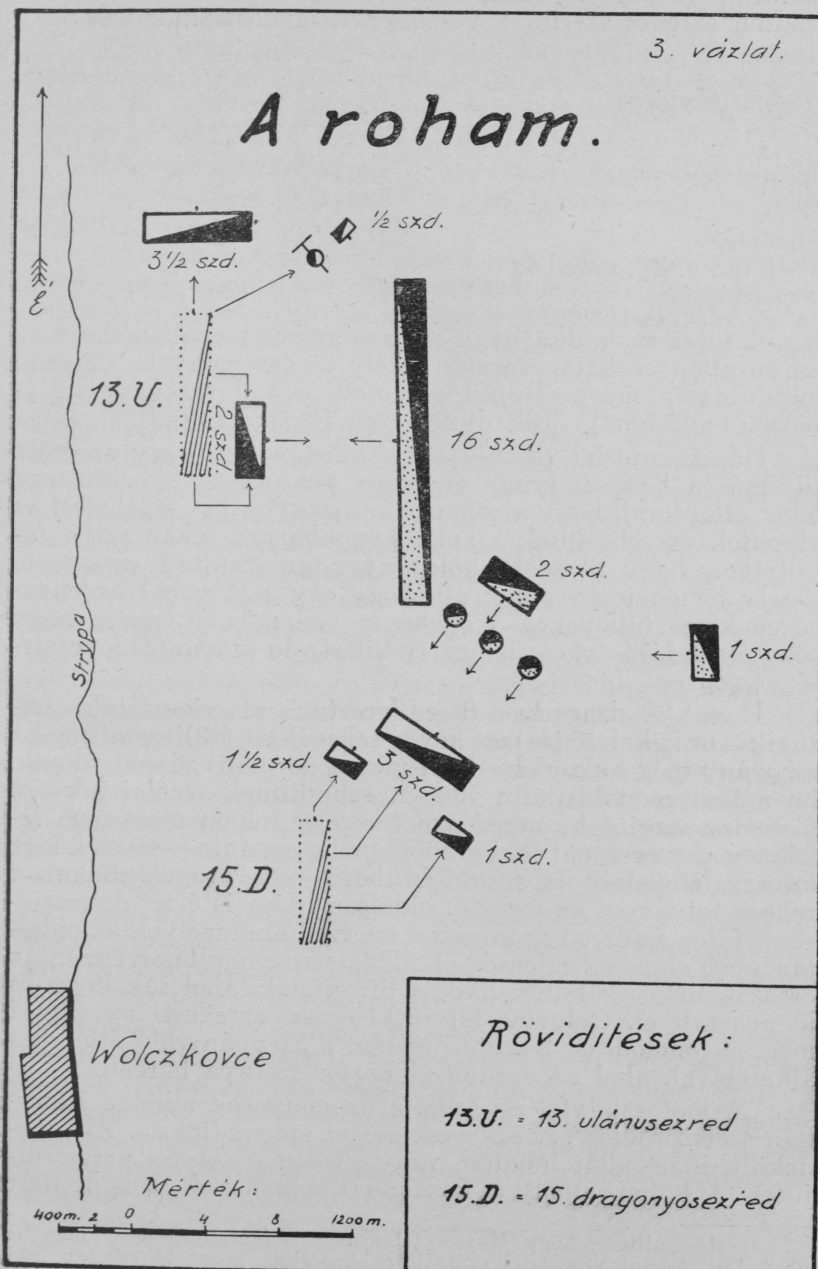
Érdekes következtetéseket vonhatunk le a sebesültek,

¹¹ Lembergől keletre, fontos vasúti gócpont.

¹² Akkor tekintélyes akadály volt.

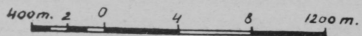
3. vázlat.

A roham.

Wolczkowce

Mérték:

Rövidítések:

13.U. = 13. ulánusezred

15.D. = 15. dragonyosezred

halottak és foglyok számának összehasonlításából. Waldstäden ezredes szerint a veszteségek így oszlottak meg:

	Halott.		Sebesült.		Eltűnt és fogoly.	
	Tiszt.	Legénys.	Tiszt.	Legénys.	Tiszt.	Legénys.
Hadosztálytörzs	1	1	5	—	1	1
D. 15.	1	40	6	6	2	74
U. 15.	—	4	4	25	7	109
U. 1.	?	?	?	?	?	?
D. 9.	—	—	—	9	—	14
Tüzérség	1	22	1	36	—	—
52. Landw. gy. ezred két zászlóalja	5	28	5	120	11	289

A törzs szokatlan nagy veszteségeiből megállapítható az az önzetlen és bátor vezetés, mely az események kapcsán minduntalan megnyilvánul és amely a 4. lovas hadosztályparancsnokságnak örök dicsőségére fog szolgálni.¹³

Ha számításba vesszük azt a körülményt, hogy az orosz tüzérség a hadosztálynak érzékeny veszteséget okozott, meg lehet állapítani, hogy a roham alatt nagyon kevés lehetett az elesettek és sebesültek száma. Levonhatjuk tehát azt a tanulságot, hogy tüzzel kellőleg nem támogatott lovasroham, amely történetesen abból áll, hogy egy zárt vonal az ellen-ségen keresztüllovagol, okozhat nagyon erős és esetleg nagy kihatással járó erkölcsi megrendülést, de számottevő veszteséget nem.

Ha a 15. dragonyos ezred veszteségeit vizsgáljuk, feltűnik a sok halott (41), a kevés sebesülttel (12) szemben. Ez az arány még akkor sem felel meg a normális viszonyoknak, ha a foglyok több mint 50%-át sebesültnek számítjuk is. Golovine szerint az ezred vesztesége a roham alatt nem lehetett egy tucatnál sokkal több, pedig szerinte — és ez Lauer őrnagy leírásából is megállapítható — a dragonyosokat a roham folyamán az oroszok oldaltámadása is érte. A veszteséget főleg az ezred azon részei szenvedték, amelyek az oldaltámadás után, az ellenségtől üldözötten vonultak vissza. Az oroszok nekiszorították őket a Strypának, ahol sok lovas és ló pusztult el. Golovine Slivinski orosz ezredest szólaltatja meg, aki elmondja, hogy mi történt a Strypán való áthatolás alkalmával, ahol az oroszok kozák szotnya harcolt.

„A hadosztálytól elvágva, a dragonyosok minden irányban szétszóródtak... sok veszteséget szenvedtek... Aki menekült, iparkodott lóháton, vagy gyalog a folyón keresztüljutni. A hídon, amely a kozákok kezében volt, sok holttest

¹³ Megemlítem, hogy Maxon tábornokon kívül, még egy magyar tiszt, Del Adami vezérkari szolgálatra beosztott huszárfőhadnagy, aki jelenleg Budapesten él, is súlyosan megsebesült.

fekiüdt. Aki elérte a hídat, azt karddal vagy lándzsával szúrták agyon, vagy lelőtték.”

A 15. ulánus ezred vesztesége halottakban és sebesültekben azért jóval kisebb, mert előttük a visszavonulás alkalmával nem volt akadály és úgy látszik, hogy az összecsapás se volt olyan heves.

Golovine szerint az egész hadosztály vesztesége a roham alatt halottakban nem haladta meg az ötvenet: de talán negyven sem volt.

Az oroszok veszteségéről, sajnos, nincsenek adataim, pedig ezek birtokában érdekes összehasonlításokat lehetne tenni, ami hozzájárulna a helyzet tisztázásához. Golovine egy szóval sem emlékezik meg orosz halottakról, vagy sebesültekről.

Felvetődik még az a kérdés, hogy ki győzött? Ennek eldöntését nagyon megnehezíti az a nagy zűrzavar, ami a lovasrohammal mindig velejár. Figyelembe kell venni azokat a lélektani jelenségeket, amelyek ilyenkor igen nagy szerephez jutnak. A lovasroham, melyben résztvenni minden lovas-tisztnek hő vágya, de különösen nagyobb kötelékek rohama lovasság ellen, igen ritkán fordul elő és percek alatt játszódik le. Éppen ezért nem is gyakorolható minden részletében úgy, mint a gyalogroham. Egészen természetes, hogy a parancsnokok és a legénység bátorsága, idegzete hatalmas és meg nem szokott próba alá kerül. Ebben látom okát annak a bizonytalanságnak, amely a küzdelem eredményéről uralkodik. Golovine ugyan egy helyen azt állítja, hogy míg a 9. dragonyos és az 1. ulánus ezred parancsra várt, a hadosztály vereséget szenvedett, az üldözést illetően azonban csak a már említett orenburgi kozák szotnya harcáról beszél. Ezenkívül csak annyit mond, hogy az orosz lovasság éppen a harcban részt nem vett két ezred miatt nem üldözhetett.

Zaremba részletsikerről tesz említést, végül megállapítja, hogy az oroszok aznap nem folytatták az előnyomulást és hogy ezáltal Pokorný altábornagy csoportja, erős késés ellenére, még jókor érkezett meg.

Conrad „Aus meiner Dienstzeit“ című műve negyedik kötetének 462. oldalán a 4. lovas hadosztály dicsőséges harcainak leírása közben ezeket mondja: „A roham után, az előzetes terepszemle ellenére is nagy nehézséget okozott a visszavonulóknak a mocaras Strypa. Sok lovas, aki az áthatolás közben felbukott, az ellenség megfutamorodásának köszönheti életét.” Maxon tábornok megállapítja, hogy úgy a mi lovasságunk, mint az orosz lovasság, a harc után a csata-

¹⁴ 9. dragonyos ezred, 1. ulánus ezred.

téren csoportonként gyülekezett és hogy az oroszok nem üldöztek nagyobb kötelékekkel.

Meg kell még emlékezni a 9. dragonyos és az 1. ulánus ezredről, mely a rohamban nem vett részt. Bizonyára már többször előfordult a háborúban és még elő is fog fordulni, hogy egyes csapattestek ki nem kutatható okok, de legtöbbször az összeköttetés megszakadása miatt, válságos pillanatokban nem avatkoznak bele a harcba. A véletlen szeszélyével mindig számítani kell s a hadiszerecsére minden parancsnoknak nagy szüksége van. Meglepetések ellen felvértezve, a szerencsés fordulatokat kihasználni, ebben áll a hadvezetés művészete.

Teljesség okáért meg kell még említenem, hogy az 1. ulánus ezred azt állítja, hogy a roham lefolyása előtt, egy tiszt a visszavonulásra szóbeli parancsot adott át. Evvel szemben Maxon tábornok kijelenti, hogy ilyen intézkedést a roham előtt a hadosztályparancsnokság nem adott.

Vitára ad alkalmat a hadosztályparancsnoknak az az elhatározása, amely a rohamban való részvételre vonatkozik. Mint a legtöbb gerinces és merész elhatározásnak, ennek is vannak jó és rossz oldalai. Feltétlen nagy előnye a személyes példaadás rendkívül lelkesítő hatása, másrészt nagy hátránya az, hogy a vezetés éppen a legválságosabb pillanatokban megbénul, sőt teljesen megszűnik. Nagyon valószínű, hogy ha a hadosztályparancsnok törzsével együtt nem keveredik a harcba, a két fennmaradó ezred latbavetésével döntő csapást mérhetett volna az oroszokra. Ha azonban az érem másik oldalát nézzük, el kell ismerni Zarembo altábornagy elhatározásának jogosságát. Meg kell ugyanis gondolni, hogy a hadosztály, közvetlenül a roham helyszínére való érkezése előtt, erős erkölcsi depresszió ment keresztül, melyet még növelt az a körülmény, hogy az ezredek, közvetlenül a roham előtt, a gyalogság eldobált felszerelése és fegyverei között lovagoltak előre. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy a hadosztályparancsnok, egyrészt, hogy a legénységbe bátorságot öntsön, másrészt, hogy az ellenség váratlan feltűnésével kínálkozó helyzetet mentül hamarabb és habozás nélkül a maga javára fordítsa és kihasználja: személyesen vezeti rohamra a hozzá legközelebb eső ezredet.

Az eseményeket egybevetve teljes tárgyilagossággal megállapítható, hogy a 4. lovas hadosztály annak ellenére, hogy a hadiszerecsé többszörösen elpártolt tőle és, hogy még a harc kezdete előtt erős erkölcsi és anyagi veszteséget szenvedett s azonkívül a harcban sem tudta minden erejét kifejteni, derekasan megállta a helyét.

Feldolgoztam ezeket az eseményeket, egyrészt tanulmányos voltuk miatt, ez lévén az egyetlen roham, melyet a világ-

háborúban nagyobb lovas seregtettek egymás ellen lóháton vívtak, másrészt, mivel abban egy magyar tábornok is tevékeny szerepet játszott.

Forrásul elsősorban Maxon tábornok szíves felvilágosításai, azután Golovine tábornoknak az amerikai „The Cavalry Journal”-ban, Zarembo altábornagynak a 4. lovas hadosztály parancsnokának és Lauer vezérkari őrnagynak az „Österreichische Wehrzeitung”-ban megjelent cikkei szolgáltak. Igyekeztem az eseményeket a legtárgyilagosabb beállításban és a valóságnak megfelelően közölni. Ha ez utóbbi talán nem sikerült teljes mértékben, annak oka a lovas harcok sokszor percek alatt lejátszódó, filmszerűen változó jellegében keresendő. Legtöbb esetben, és ez lélektanilag is teljesen érthető, nincs a résztvevők közül kettő, aki az eseményeket, különösen ha azok gyors egymásutánban, élénk ellenséges beavatkozás közben játszódnak le, egyformán adja elő.

Füspök József.